

ВИСОКА ТЕХНИЧКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
У НОВОМ САДУ

ФАКУЛТЕТ ТЕХНИЧКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У НОВОМ САДУ
ДЕПАРТМАН ИНЖЕЊЕРСТВА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

у сарадњи са

ПРЕДСТАВНИЦИМА МИНИСТАРСТВА РАДА
И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

10. МЕЂУНАРОДНО САВЕТОВАЊЕ

**РИЗИК
И
БЕЗБЕДНОСНИ ИНЖЕЊЕРИНГ**

ЗБОРНИК РАДОВА

**26. - 30. JANUAR 2015.
КОПАОНИК, СКИ ЦЕНТАР
ХОТЕЛ ПУТНИК**

Издавач:

Висока техничка школа струковних студија
у Новом Саду
21000 Нови Сад, Школска 1

За издавача:

Др Бранко Савић, директор

Припрема за штампу:

М.Сс. Љубица Стојановић

Дизајн корица:

М.Сс. Љубица Стојановић

Штампа:

Штампарија Високе техничке школе
струковних студија
у Новом Саду

Тираж:

200 примерака

БЕЗБЕДОНОСНИ, ЕКОЛОШКИ И ЕКОНОМСКИ РИЗИЦИ ГАЗДОВАЊА ДРЖАВНИМ ШУМАМА УЗ АДМИНИСТРАТИВНУ ЛИНИЈУ СА АП КОСОВОМ И МЕТОХИЈОМ

Звонимир Баковић¹, Бранко Стајић²

РЕЗИМЕ

Газдовање шумама на подручју дуж административне линије са Косовом и Метохијом оптерећено је великим безбедоносно-социјалним, еколошким и економским ризицима. Оно је посебно изражено у задњих неколико година, а траје у периоду од 1999. године па до данас. Редовно газдовање шумама и извршавање радних задатака запослених у ЈП „Србијашуме“ на подручју копнене зоне безбедности је озбиљно угрожено а неретко су угрожени и животи службених лица у вршењу редовних радних задатака. У периоду од 1999. године до 30.11.2014. у копненој зони безбедности подручја дуж административне линије са АПКиМ бесправно је посечено 536.015м³ дрвета различитих врста дрвећа лишћара и четинара. Бесправне сече сунарушиле општекорисне функција шума, смањењењем површина под шумама. То ће умањити позитиван утицају које шуме имају а пре свега на: ваздух, воду, станиште, климу, земљиште, културу, друштво, заштиту природе и др. Директна штета која је настала као последица бесправних сеча на подручју дуж административне линије са Косовом и Метохијом у периоду од 1999 до 30.11.2014. год. износи 1.705.603.978 динара или 14.132.189 еура. Са наставком «пусошења шума» на овом подручју Србија ће остати и без шуме и без људи. Миграција локалног становништва из руралних сеоских подручја је толико интензивна да су многа села дуж административне линије остала без и једног становника. А главни разлог за то је лична сигурност и егзистенција - основна делатност им је била шумарство. *Кључне речи: Косово и Метохија, бесправне сече, еколошке штете, ЈП „Србијашуме“.*

SAFETY, ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC RISKS OF STATE FOREST MANAGEMENT ALONG THE ADMINISTRATIVE LINE WITH AP KOSOVO AND METOHİJA

ABSTRACT

Forest management in the area along the administrative line with the Autonomous Province of Kosovo and Metohija is burdened with high safety-social, environmental and economic risks. This has been happening in the period since 1999 to the present and has been especially noticeable in the last few years. Regular forest management and task performance done by the employees of SE „Srbijašume“ in the ground safety zone is seriously jeopardized and lives of the officials performing their regular duties are often threatened. In the period from 1999 to 30 November 2014, in the ground safety zone along the administrative line with AP K&M, the volume of illegally felled wood was 536,015 m³ from different species of deciduous and coniferous trees. Illegal logging has violated the multi-beneficial functions of forests by reduction of forest cover. This will reduce the positive impact that forests have, primarily on: air, water, habitat, climate, soil, culture, society, nature protection, etc. Direct damages that incurred as a result of illegal felling in the area along the administrative line with AP K&M in the period from 1999 to 30 November 2014 was RSD 1,705,603,978 or EUR 14,132,189. With the continuation of „forest devastation“, in this area Serbia will remain without both the forests and population. The migration of the local population from rural areas is so intense that many villages along the administrative line have become totally deserted. The main reason for this is personal safety and existence – as it was forestry that used to be people's main activity in this area.

Key words: Kosovo and Metohija, illegal logging, environmental damage, SE “Srbijašume”

УВОД

Са интензивном експлоатацијом и делом „уништавањем“ шума у Србији, али и већем делу Југо-источне Европе почело се још у XVIII, анарочито у XIX веку (Stajić et al. 2009), чиме се може објаснити значајан део укупних антропогених утицаја на шуме. Шуме у Србији играју

¹маст.инж.шум. Звонимир Баковић, докторанд, ЈП „Србијашуме“ -Београд; (e-mail: zvonimir.bakovic@srbijasume.rs);

²др Бранко Стајић, Шумарски факултет, Универзитет у Београду (e-mail: branko.stajic@sfb.bg.ac.rs);

веома важну улогу у заштити животне средине, са великим бројем регулаторних и заштитних функција (заштита вода и водоснабдевања, заштита од ерозије, побољшање хидролошких својстава земљишта, балансирање хидролошког циклуса, заштита биодиверзитета итд)(Предраг А.ет ал. 2013). ЈП „Србијашуме“ газдује са 40%, од укупно 2.252.400 ha (Банковић С. *et al.* 2009) површина које се налазе под шумом у Србији.

Газдовање шумама на подручју дуж административне линије са АПКМ оптерећено је великим безбедоносним, еколошким и економским ризицима. Ризичност у газдовању повећава се преманентно 1999. године, са јасно уочљивим прогресивним интензивирањем у последњим годинама. У ту сврху, уочавајући и схватајући огромне последице различитог карактера које власници шума, јавност и друштво у целини имају као резултат катализирањем низа недозвољених активности у овом делу наших простора, држава Србијасе преко ЈП „Србијашуме“ више пута обраћала међународним институцијама на КиМ, подносећи детаљне извештаје о „пустошењу“ шума и нелегалној сечи, али нажалост то није дало значајне резултате.

Имајући у виду „стање“ шума у Копеној зони безбедности (КЗБ) у којој је услед бесправних сеча шума дошло до озбиљних штета шумских екосистема ЈП „Србијашуме“ није било у стању да се сама „носи“ са нарастајућим проблемом па се пре свега обратило Влади Републике Србије, која је преко својих ресорних министарстава, а пре свега Министарства одбране и Министарства унутрашњих послова, покушала да помогне у решавању проблема. Овакво „понашање“ ЈП „Србијашуме“ логично је, одговорно и без устручавања и елемената еуфемизма, државотворно, јер се огледа у неоспорном и обавезујућем поступању у складу са Законима државе Србије, а пре све Закона о шумама (Сл. гл. РС“ бр. 30/2010, 93/2012). Наиме, у овом Закону у члану 42, ставу 1 стоји: „...Сопственик и корисник шума дужан је да прати утицај биотичких и абиотичких чинилаца на здравствено стање шума и благовремено предузима мере за заштиту шума и шумског земљишта...“. У ту сврху, ЈП „Србијашуме“ учинило је и додатне напоре у правцу корекције, развоја и доношења нових легислатива и политичких механизма у домаћим оквирима који би још више минимизирали неповољне ефекте оваквих недозвољених активности.

Уважајући затечено „стање“ шума, у првим година након успостављања ове зоне, израђен је Програм санације шума оштећених бесправном сечом у КЗБ дуж административне линије са АПКМ. Од тада, стање шума и шумских екосистема на овом подручју значајно је погоршано и измењено, те је неопходно дорадити и у суштини израдити нов Програм санације шума овог дела Србије, са јасно истакнутим и наглашеним циљевима газдовања шумама и мерама за њихову реализацију, сагласно постојећем стању. Са узгојног аспекта, а у зависности од плански одређене узгојне потребе (пошумљавање, попуњавање, осветљавање подмлатка, чишћење, прореде, обнављање, конверзија, супституција, реконструкција, уношење других врста дрвећа итд.) неопходно је тачно дефинисаним узгојним концептом поспешити радове на поправци стања и умањењу и дефинитивном отклањању (колико је то изводљиво) нивоа угрожености од диферентних штетних утицаја оваквог изузетно лошег и неповољног стања. Стога, неопходно је, по степену хитности и елементима рационалности и рентабилности, утврдити динамику извођења радова и израдити стручне смернице за њихово спровођење. За овакав обим и спектар активности, неоспорно су потребна значајна финансијска средства и дуги временски оквири.

Посебан проблем у газдовању овим шумама представљају безбедоносни ризици (слобода) службених лица (запослених радника) ЈП „Србијашуме“. Неретко су реонски чувари били мета и оружаних напада албанског живља из непосредне околине. Овакав њихов „однос“ према шуми изазвао је и друге негативне ефекте, са јасним последицама повећаног исељавања руралног становништва и њихово мигрирање ка централној Србији. На тај начин, нажалост, имамо ситуацију да поред тога што Србија у том делу своје територије остаје без шуме, остаје и без становништва, јер су безбедност и шуме као извор прихода за локално становништво

услови без којих је живот на овом подручју немогућ. Са наведених становишта, проблем илегалне сече и пустошења шума у КЗБ и ризика газдовања шумама под патронатом ЈП „Србијашуме“, довољно је специфичан и сложен да у великој мери условљава опстанак и даљи развој државе Србије на овом њеном делу.

Имајући у виду све претходно, овај рад у себи садржи четири основна циља: **социјални, економски, еколошки и „афирмативни“**. Са социјалног аспекта, рад треба да укаже на стање безбедности слушбених лица ЈП „Србијашуме“ приликом вршења редовних послова на спровођењу газдовања државним шумама, а које се налазе на подручју уз административну линију АПКИМ. Са економског аспекта, резултати рада „осветлиће“ висину бесправних сеча (површину на којој је извршена дефорестација и бесправно посечену дрвну запремину) и на тој бази понудити низ података о директним штетама економске природе. Са еколошког аспекта, рад ће дати оквирну оцену и о еколошким штетама, које су последица разарајућег пустошења шума на подручју уз административну линију са АПКИМ. Такође, указаће се и на негативне ефекте које овакве штете наносе угрожавајући бројне општекорисне функције шума. Специфичан циљ рада је „афирмативни“. Он је садржан у напорима да се кроз међународне скупове додатно интернационализује ризичност и сложеност проблема функционисања ЈП „Србијашуме“ и државе Србије на овом њеном делу. Као и да се још снажније „алармира“ стручна и научна јавност, али и доносиоци одлука на различитим нивоима, у односу на бројне негативне последице „пустошења шума“ по становништво и шумске ресурсе подручја уз административну линију АПКИМ.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Полазне основе

У сврху реализације постављених циљева, у раду су коришћени различити емпиријски (статистички) подаци о стању шума у оквиру ЈП „Србијашуме“, представљени у виду табела (приказ стања по површини, запремини, запреминском прирасту, узгојном облику, итд.). Подаци су пореклом из инвентуре шума ЈП „Србијашуме“, са затеченим стањем шума на дан 31.12.2013. године.

Подаци о насталим штетама су из интерне евиденције ЈП „Србијашуме“ за период од 1999. године до 30.11.2014. године. Исти су груписани и приказани по Шумским газдинствима и збирно, сходно њиховој структури.

Подаци који се односе на безбедност службених лица су, сходно њиховом карактеру, груписани и приказани по шумским газдинствима.

Метод рада

У односу на постављени проблем истраживања, методолошки посупак коришћен при изради овог рада је у основи аналитичко синтезног карактера. За израду овог рада коришћена је међународна и домаћа стручна литература, која се односи на ову област.

Научне методе које су највише коришћене при истраживању постављеног проблема обухватале су: метод анализе и синтезе, упоредни (компаративни) метод и на крају метод индукције и дедукције.

Износи бесправних сеча шума на подручју ових ШПГ утврђени су снимањем површина које су обухваћене штетом неком од познатих метода. Део површина је одређен и помоћу авио или ортофото снимака. Укупно посечена запремина је већим делом утврђена методом процене. Вредност директних економских штета је добијена по тзв. „доњој“ граници, уважавајући важећи Ценовник огревног дрвета и дрвета на пању број 14/2014-9, од 23.10.2014. године који је донело ЈП „Србијашуме“, а за пондерисану вредност 1m³ узета је цена Огревног дрвета ТЛ,

I класе за I категорију терена. Овај начин утврђивања површина бесправних сеча, посечене запремине и висине штете је примењен за ШГ „Шума“-Лесковац, ШГ „Врање“-Врање и ШГ „Топлица“-Куршумлија. Бесправне сече шума на подручју ШГ „Шумарство“- Рашкасу материјализоване директним мерењем на терену, вредност директних економских штета је рачуната по важећим Ценовницима ЈП „Србијашуме“ у моменту настанка штета а сходно „квалитативној“ структури бесправно посеченог дрвета.

Вредност директне штете у еурима је израчуната на основу курсне листе бр.249, Народне Банке Републике Србије, од 26.12.2014. године за званични средњи курс динара 1€=120,6893 динара.

Стање шума и шумског земљишта ЈП „Србијашуме“

ЈП „Србијашуме“ газдује шумама и шумским земљиштем на укупној површини од 893.416,56ha, од чега је 763.644,48ha обрасле површине и 129.772,08ha необрасле површине (табела 1). Однос обраслих (под шумом) и необраслих површина (шумско земљиште) на нивоу ЈП „Србијашуме“ је 85% : 15% и може се оценити као релативно повољан.

Табела 1. Стање површина на нивоу ЈП „Србијашуме“

Површина	Обрасло	Необрасло	Укупно
ha	763.644,48	129.772,08	893.416,56
%	85	15	100

Стање запремине, запреминског прираста, по пореклу шума на нивоу ЈП „Србијашуме“, дато је у табели 2. У односу на укупну површину шума којима газдује ЈП „Србијашуме“ у Србији састојине високог порекла покривају 54% (природне и вештачки подигнуте састојине), састојине изданачког порекла 32%, шикаре 6,0% и шибљаци 8% (табела 2). Вредност просечне запремине у високим природним шумама је $261 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$, у вештачки подигнутим састојинама је $122 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$, а у изданачким шумама $139 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$. Текући запремински прираст у састојинама високог порекла је $5,8 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$, у вештачки подигнутим састојинама $6,0 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$, а у изданачким шумама $3,9 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$.

Табела 2. Стање шума по пореклу на нивоу ЈП „Србијашуме“

Порекло састојине	Површина		Запремина			Запремински прираст			P _i
	(ha)	%	(m ³)	%	(m ³ ·ha ⁻¹)	(m ³)	%	(m ³ ·ha ⁻¹)	
Високе природне шуме	303.993,24	40	79.426.754	63	261	1.775.819	52	5,8	2,2
ВПС	109.123,72	14	13.266.720	10	122	651155,2	19	6,0	4,9
Изданачке шуме	245.952,81	32	34.194.675	27	139	962420	28	3,9	2,8
Шикаре	43.129,04	6	45324,2		1	529	0	0	1,2
Шибљаци	61.445,67	8							
Укупно	763.644,48	100	126.933.473	100	166	3.389.924	100	4,3	2,7

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Безбедоносни ризици газдовања шумама уз АЛ³ са АПКиМ

Према расположивим евиденцијама и на основу шумарске хронике, која се води у планским документима, у шумарству (ПОГШ и ОГШ), као и другим службеним забелешкама у периоду од 1999. године до 31.11.2014. године, десило се на десетине инцидената којима су били угрожени животи и здравље људи. У таквим околностима радна околина (простор у којем се обавља рад – шума) није задовољавала ни минимум радних услова за извршавање радних задатака и поступака у редовном процесу рада. У поменутих околностима ЈП „Србијашуме“ је предузело све мере, у првом реду превентивне, у циљу остваривања безбедности и здравља на раду запослених, а да се при том обезбеди минимум извршавања планом предвиђених видова радова у подручју уз административну линију са АПКиМ. У начелу, тежило се за применом низа савремених техничких, здравствених, образовних, социјалних, организационих и других мера и средстава у сврху отклањања и смањења ризика од напада на запослене или њиховог евентуалног свођења на најмању могућу меру.

У табели 3. дати су само неки (евидентирано је значајно више) од драстичних безбедоносних ризика службених лица углавном из ШГ „Враће“ и ШГ „Топлица“ којима су били изложени извршавајући редовне радне задатке.

Табела 3. Приказ дела безбедоносних ризика при газдовању шумама у копненој зони безбедности уз АЛ са АПКиМ

ШГ	ШУ	ГЈ	Датум	Учешће службених лица ЈП	Опис инцидента - други учесници	Последице безбедоносног ризика
Топлица	141	1407	11.04.2012	реонски чувар	интервенција војске РС	у сечи шуме заплењене две моторне тестере, коњ са запрегом
Топлица	141	1407	10.08.2012	реонски чувар	интервенција полиције РС	ухапшен један албанац, заплењена два трактора са приколицом и једна тестера
Топлица	141	1407	20.03.2013	реонски чувар	интервенција полиције РС	заплењено два трактора, један албанац рањен, дрвна запремина извлачена са 8 трактора
Топлица	141	1407	14.04.2014	реонски чувар	напад на полицију РС	сеча шуме са пет моторних тестера и три трактора
Топлица	141	1407	27.05.2014	реонски чувар	напад на полицију и војску РС	сеча шуме вршена са више тестера и пет трактора
Топлица	141	1401	04.10.2013	интерна контрола ЈП „Србијашуме“		пуцано на интерну контролу ЈП
Топлица	141	1401	29.07.2013	реонски чувар	напад на полицију и војску РС	извлачење дрвета вршено са два трактора
Топлица	141	1401	16.11.2013	реонски чувар	напад на полицију и војску РС	извлачење посеченог дрвета

³АЛ-административну линију;

Топлица	141	1401	14.12.2013	реонски чувар	напад на војску РС	војска РС запленила трактор и аутоматско наоружање
Топлица	141	1408	04.12.2010	реонски чувар	напад на војску РС	заплена трактора, сеча шуме вршила 4 лица албанске националности
Топлица	141	1407	28.08.2014	ревирни инжењер(други дан)	пуцњаве већих размера	заплењене неколико трактора, погинуо један припадник жандармерије и једна особа албанске националности,
Топлица	141	1407	30.12.2013.	реонски чувар	полиција РС се сусрела са КФОРОМ	бесправна сеча, усмени налог да службена лица ЈП не „залазе“ ка АЛ
Врање	101	1011	30.08.2013		напад на полицију и војску РС	бесправна сеча шуме, заплењен трактор
Врање	105	1016	28.09.2014	реонски чувар	реонски чувар пронашао мину	војска РС 02.10.2014. извршила разминиравање
Врање	105	1016	28.09.2014	интерни контролори ШГ и реонски чувар	пуцано на службена лица ЈП	бесправна сеча шуме
Врање	105	1019	2013.	реонски чувар		реонски чувар пронашао мину, одељење 50/а
Врање	105	1016	у пролеће 2014.	реонски чувар		реонски чувар пронашао ручну бомбу, одељење 55 и 56
Врање	105	1016	у јуну и јулу 2014.	ревирни инжењер		ревирни инжењер пронашао експлозивне направе, одељење 65/а, б
Врање	105	1018	у јуну и јулу 2014.	ревирни инжењер		ревирни инжењер пронашао расејане касетне бомбе, одељење 6-21
Врање	105	1016	у јуну 2014.		повлачење војске и жандармерије са базе Чарске чуке	бесправна сеча почела одмах након повлачења војске и жандармерије РС
Напомена						
Према расположивим подацима од 1999-2014. на територији општине Бујановац 23 особе су биле изложене „екстремном“ ризику по живот - тешке повреде и смртни исход , у бесправној сечи шуме.						
Минирана одељења: ГЈ „Дупило“ од 36 до 40 и од 41 до 44; и у ГЈ „Трновачка река“ одељења 10-12.						

Из података презентованих у табели бр.8. може се увидети да редовно газдовање шумама у копненој зони безбедности озбиљно нарушавају шумокрадице, угрожавајући животе службених лица. Неоспорно је, такође, да државни органи у великој мери помажу у редовном газдовању шумама уз административну линију са АПКИМ. Према налазима, безбедносна ситуација у великој мери је додатно оптерећена присуством заосталих мина, касетних бомби и других експлозивних средстава, која су резултат ратних дешавања у копненој зони безбедности са АПКИМ. Стога је сасвим јасно да је потребно уложити додатне напоре да се, у сарадњи са свим релевантним домаћим и међународним чиниоцима, поспешу

решавање наведених и других ризичних питања у циљу осигурања безбедности и здравља локалног становништва. Такође, на тај начин створили би се и повољнији услови за унапређење безбедносно-сигурносних аспеката за останак и опстанак локалног становништва, као и зарад и бивствовање службених лица (војске, полиције и ЈП „Србијашуме“) у извршавању својих редовних радних задатака.

Еколошки ризици бесправних сеча шума уз АЛ са АПКиМ

Безбедност у области заштите и очувања животне средине представља један од најважнијих фактора безбедности савременог друштва Врањеш Н., (2009). Шуме су један од најважнијих стубова очувања заштите животне средине са низом заштитних функција које оне носе са собом. Еколошка безбедност често не зависи само од човека. Природни ризици могу угрозити еколошку безбедност: олујни ветрови, земљотреси, вулкани, ледоломи и ледоизвале, поплаве, клизишта и сл. Укупно стање еколошке безбедности у копненој зони безбедности подручја дуж административне линије са АПКиМ је значајно угрожено „људима“ албанске националности и то њиховим колективним или појединачним чињењем или нечињењем. Као последица пустошења шума еколошке штете ће осећати будуће генерације.

Бесправном сечом шума, уз **уважавање затеченог стање шума** у копненој зони безбедности уз **АЛ са АПКиМ**, а са еколошког аспекта и значаја које шуме у том контексту имају, биће угрожени бројни корисни учинци шума (Oesten G., Roeder A 2001). Неки од њих су наведени у шеми бр. 1.

Шема 1. Неки од корисних учинака шума који су угрожени илегалном сечом шума уз административну линију према АПКиМ.

С обзиром да шуме имају велики утицај на климу, али и промена климе утиче на шуме, начин управљања шумама има значајну улогу у процесу емитовања, апсорпције и складиштења угљеника на планети. Стога је правилно управљање и газдовање шумама и

смањење интензитета девастирања и деградације шумских екосистема и шума од огромног значаја за цео процес везан за кружење угљеника (Стајић Б., Баковић З., Кисин Б., (2014).

Економски ризици (бесправне сече шума) у копненој зони безбедности подручја дуж административне линије са АПКМ

Шумарство значајно доприноси економском и социјалном развоју Србије, обезбеђујући широк спектар различитих бенефита. У том смислу, илегалне – бесправне сече у анализираном подручју у великој мери економски слабе живот и функционисање становништва овог краја, али и целе Србије. Према дефиницији Статистичког годишњака Србије „... илегална сеча је свака сеча која је спроведена у шуми без дозволе овлашћене институције ... „(Nonić et al. 2005).

Бесправне сече шума у копненој зони безбедности подручја дуж административне линије са АПКМ евидентирани су у шумским газдинствима (ШГ) „Шума“ - Лесковац, „Топлица“ - Куршумлија, „Врање“ - Врање и „Шумарство“ - Рашка. Начин вођења евиденције бесправних сеча шума је био различит по шумским газдинствима, из тог разлога ће наведене штете бити табеларно приказане за свако шумско газдинство посебно и на крају збирно.

Табела 4. Бесправне сече шума у ШГ „Врање“ - Врање у периоду од 1999-2014.

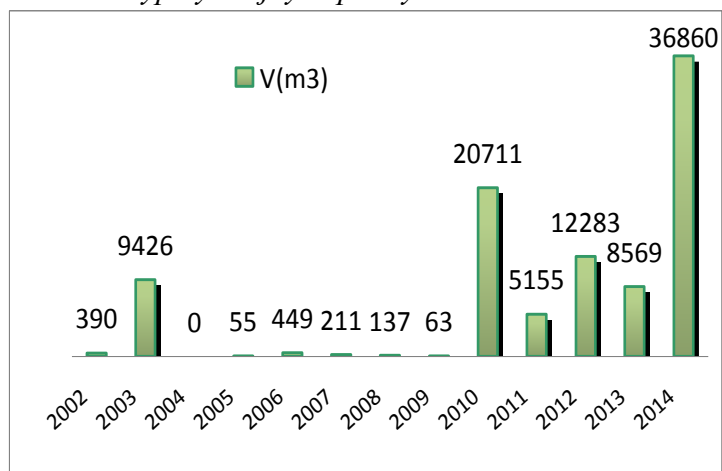
ШУ	ГЈ	Површина	Посечено		Вредност штете
		ha	ha	m ³	дин
Бујановац	Прешево	351,68	209,27	11.339	32.836.740
	Зарбинска река	725,12	224,24	23.626	68.419.655
	Дупило	398,16	266,18	28.731	83.205.838
	Σ ШУ Бујановац	1.474,96	699,69	63.696	184.462.233
Врање	Копиљак-Крушкар	102,29	87,29	28135,03	81.479.047
	Гранична шума	329,14	296,22	96271,50	278.802.264
	Зарбинска река	91,78	34,39	10478,14	30.44.693
	Σ ШУ Врање	523,21	417,9	134.884,67	390.626.004
Укупно		1.998,17	1117,59	198.580,19	575.088.237

Табела 5. Бесправне сече шума у ШГ „Шума“ - Лесковац у периоду 1999-2014.

ГЈ	Р - ОГШ	V - ОГШ		Р - (посечена чистом сечом)	V - Σ посечена запремина	Σ Iv	Вредност штете
	ha	m ³ /ha	m ³	ha	m ³	m ³	дин
Веља Глава	998,95	367	366817	610,37	221.749,00	5948,7	642.185.104
Зајчевац-А-Шајић	177,4	282	49996	18,89	5.309,50	705,1	15.376.283
Гор. Јабланица	49,94	232	11563	9	1.872,00	327,9	5.421.312
Укупно штете	1226,29	349	428376	638,26	228.930,50	6981,6	662.982.699

Бесправне сече шума на подручју ШГ „Топлица“ - Куршумлија су добиле на интензитету и „облику“ у задњих неколико година што је приказано на графикону број 1.

Графикон 1. Бесправне сече шума у ШГ"Топлица"-
Куришумлијау периоду од 2002-2014.

Табела 6. Бесправне сече шума у
ШГ"Топлица"-Куришумлијау
периоду од 2002-2014.

ГЈ	УКУПНО		
	V	P	Вредност штете
	m³	ha	дин.
1410	2.610	9,82	7.559.023
1404	48.598	123,09	140.740.648
1407	35.471	381,95	102.724.306
1402	6.394	16,12	18.515.952
1401	1.556	5,72	4.507.595
1408	24	2,38	68.200
1409	26	1,50	74.108
ШГ	94.679	540,59	274.189.834

Бесправне сече шума на подручју ШГ"Шумарство"- Рашкасу материјализоване углавном директним мерењем на терену. Штете се углавном дешавају на подручју општине Тутин где су страдале шуме јеле и смрче. Обим штета дат је у табели број 7.

Табела 7. Бесправне сече шума у
ШГ „Шумарство“-Рашка у

Год.	V (m³) - брuto	Вредност штете (дин.)
2004	137	854.630
2005	211	1.314.456
2006	245	3.320.390
2007	5.880	79.807.839
2008	3.069	41.646.089
2009	2.483	38.474.479
2010	1.024	15.866.325
2011	178	2.759.000
2012	190	2.945.000
2013	92	1.426.000
2014	318	4.929.000
Σ ШГ	13.826	193.343.208

Графикон 2. Бесправна сеча шума јеле и смрче на подручју ШГ „Шумарство“-Рашка, ШУ Тутин

Укупне бесправне сече шума у копненој зони безбедности

Подаци о укупним износима бесправних сеча шума у копненој зони безбедности дуж административне линије са АПКиМ приказани су у табели број 8. На основу добијених резултата, може се увидети да је обим штета изазваним илегалним сечама у посматраном периоду (1999-2014. година) 14.132.189 EUR, што представља енормне економске губитке које је претрпело ЈП „Србијашуме“ и држава Србија.

Табела 8. Бесправне сече шума уз АЛ према АПКиМ у периоду 1999-2014.

Редни број	Шумско газдинство	Количина бесправно посечене дрвне запремине	Вредност директне штете	
			дин.	EUR
1		(m ³)		
2	"Брање"-Брање	198.580,19	575.088.237	4.765.031
3	"Топлица"-Куршумлија	94.678,81	274.189.834	2.271.865
4	"Шума"-Лесковац	228.930,49	662.982.699	5.493.301
5	"Шумарство"-Рашка	13.825,65	193.343.208	1.601.991
Свега		536.015,14	1.705.603.978	14.132.189

На крају, мора бити посебно апострофирано, да се ЈП „Србијашуме“ више пута обраћало међународним институцијама на КиМ, пријављујући како нападе на своје запослене и тражећи њихову заштиту, тако и недозвољене бесправне сече које се врше у копненој зони безбедности дуж административне линије са АПКиМ. Међутим, реонским чуварима, реверним инжењерима и другим службеним лицима готово да је забрањен улазак у копнену зону безбедности, што је додатно „олакшало“ шумокрадицама да непрекидно и све интензивније врше пустошење шума. Једину праву логику у делу извршавања планом предвиђених радова запослени ЈП „Србијашуме“ у „дозвољеним“ законским

границама добијају од Војске Републике Србије и представника Министарства унутрашњих послова.

Обим бесправних сеча како стоји у тебли бр.8 у будућности ће изискивати у конкретним газдинским јединицама и промену досада примењиваних система газдовања шумама (Баковић З., 2013).

ЗАКЉУЧАК

Сумирајући све наводе и податке представљене у овом раду могли би се извући следећи закључци:

1. У периоду од 1999. године до 30.11.2014. у копненој зони безбедности подручја дуж АЛ са АПКИМ бесправно је посечено 536.015 m³ дрвета различитих врста дрвећа лишћара и четинара, различитог квалитативног састава;
2. Континуиране бесправне сече шума у копненој зони безбедности подручја дуж АЛ са АПКИМ евидентиране су у шумским газдинствима „Шума“ - Лесковац; „Топлица“ - Куршумлија; „Врање“ - Врање и „Шумарство“ - Рашка;
3. Њихова учесталост, обим и интензитет довели су до „постошења шума“ и дефорестације, а прете да угрозе шумске екосистеме и животну средину на ширем подручју;
4. Оваквим негативним и разорним активностима албанског становништва на „уништавању“ шума у копненој зони безбедности, причињене су велике штете са социјалног, еколошког и економског аспекта;
5. Редовно газдовање шумама и извршавање радних задатака запослених у ЈП „Србијашуме“ на подручју копнене зоне безбедности је озбиљно угрожено а неретко су угрожени и животи службених лица. Војска и полиција РС у великој мери помажу у редовном газдовању шумама уз административну линију са АПКИМ и дају велики допринос у повећању сигурности запослених у ЈП „Србијашуме“ приликом вршења редовних радних задатака;
6. Недавна ратна дешавања у копненој зони безбедности уз АЛ са АПКИМ за последицу имају заосталеmine, касетне бомбе и друга експлозивна средства. У сарадњи са свим релевантним домаћим и међународним чиниоцима нужно је уложити додатне напоре да се уклоне наведена убојита средства у циљу осигурања безбедности и здравља локалног становништва, службених лица војске, полиције РС и ЈП „Србијашуме“ у извршавању редовних радних задатака;
7. Штете које су бесправне сече изазвале са еколошког аспекта су још увек реално несагледиве. Нарушавање општекорисних функција шума, смањење површина под шумама ће умањити позитиван утицај које шуме имају на ваздух, воду, станиште, климу, земљиште, културу, друштво, заштиту природе и др. Важан задатак овог рада је да „отвори врата“ да се у наредном периоду по научно признатим методама изврши дефинисање општекорисних функција на нападнутом подручју у КЗБ подручја дуж административне линије са АПКИМ, да се одреди њихова „висина“ и да се изврши њихова валоризација. Само тада ће бити приближно јаснија слика о висини еколошких штета које су директна последица пустошења шума на овом подручју. Једно је неоспорно, као последица пустошења шума еколошке штете ће осећати будуће генерације;
8. Директна економска штета, која је настала као последица бесправних сеча у наведеном временском периоду и подручју, износи око 1.705.603.978 динара или 14.132.189 ЕУР;
9. Настављање бесправних сеча у КЗБ подручја дуж административне линије са АПКИМ довешће до тоталног иселјавања људи из руралних подручја. Већ сада су поједина села

(Добри до, Васиљевац, Краваре, Дабиновац, Тачевац, Преполац итд) остала без најважнијег ресурса – људи;

10. „Афирмативност“ оваквих истраживања и радова огледа се у чињеници да се кроз међународне скупове додатно интернационализује ризичност и сложеност проблема функционисања ЈП „Србијашуме“ и државе Србије на овом њеном делу и још снажније „алармира“ стручна и научна јавност, али и доносиоци одлука на различитим нивоима, на бројне негативне последице неправних штета по становништво и шумске ресурсе подручја уз АЛса АПКИМ.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алексић П., Баковић З., Кисин Б., (2013): Стратешка процена утицаја на животну средину у стратешком планирању у шумарству Србије на примеру Јужнокучајског шумског подручја, „Заштита животне средине између науке и праксе - стање и перспективе“, Институт заштите екологије и информатике, Бања Лука, 13. децембар 2013. године. ISBN 978-99938-56-27-6, COBISS.BH-ID 3756824, стране (415-424).
- [2] Баковић З., (2013): Стратешко планирање као интегрални део система планирања у шумарству, Шумарство бр. 1-2, Удружење шумарских инжењера и техничара Србије и Шумарски факултет, Београд. ISSN 0350-1752, стране (135-147).
- [3] Банковић С., Медаревић М. (2003): Кодни приручник за информациони систем о шумама Србије, Министарство за заштиту природних богатстава и животне средине - Управа за шуме, Београд;
- [4] Банковић С., Медаревић М., Пантић Д., Петровић Н., (2009): Монографија. Национална инвентура шума Републике Србије – Шумски фонд Републике Србије. стр. 43 – 93, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије – Управа за шуме, Београд;
- [5] Nonic, D., Stajic, B., Jovic, D., Stanisic, M. (2005): Ensuring sustainability of forests and livelihoods through improved governance and control of illegal logging for economies in transition. Working Document – Serbia for The World Bank by Savcor Indufor Oy.
- [6] Vranješ N., (2009): Ecological Safety in Post-modern environment Banjaluka, RS, BiH, Globalni aspekti ekološke bezbjednosti; Panevropski univerzitet „APEIRON“ Banja Luka Fakultet pravnih nauka;
- [7] Öesten G., Roeder A., (2001): Managment von Forstbeiben, Band 1, Grundlagen, Betriebspolitik Verlag Dr Kassel, Remagen – Oberwinter;
- [8] Stajić, B., Zlatanov, T., Velichkov, I., Dubravac, T., Trajkov, P. (2009): Past and recent coppice forest management in some regions of South Eastern Europe. Silva Balcanica 10 (1), (9-19).
- [9] Стајић Б., Баковић З., Кисин Б., (2014): Залихе угљеника у шумама Јавног предузећа „Србијашуме“ – Важан чинилац заштите и унапређења животне средине, Висока техничка школа струковних студија, Нови Сад, Факултет техничких наука Универзитет у Новом Саду департман инжењерства животне средине, Министарство рада и социјалне политике Републике Србије. ISBN 978-86-6211-091-6, COBISS.SR-ID 283099911.
- [10] Интерна документација ЈП „Србијашуме“ - Београд;
- [11] Закон о безбедности и здрављу на раду „Службени гласник РС“, бр.101/2005 од 21.11.2005. године